

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
inventariserend veldonderzoek door
middel van grondboringen aan de
Ermerweg 96 te Noordbarge, gemeente
Emmen (Dr.)**

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2008-80

Groningen
26 augustus 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van grondboringen aan de Ermerweg 96 te Noordbarge, gemeente Emmen (Dr.)

ARC-Rapporten 2008-80
ARC-Projectcode 2008/171

Opdrachtgever
Architektenburo Schenkel
Bevoegd gezag
gemeente Emmen
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
29188
ARCHIS nummer booronderzoek
29189

Tekst
H. Buitenhuis
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 26 augustus 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het uitvoeren van onderhavig onderzoek vormt de voorgenomen bouw van een woonhuis op het erf van het perceel Ermerweg 96 te Noordbarge, gemeente Emmen. Het bestaande huis zal worden afgebroken en hiernaast zal een nieuw huis worden gebouwd. Omdat de werkzaamheden gepaard zullen gaan met bodemversturende ingrepen is voorafgaand hieraan een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Dit is in overeenstemming met de Wet op de archeologische monumentenzorg. In opdracht van Architectenburo Schenkel te Exloo heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) het archeologisch onderzoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het veldwerk is op 4 juni 2008 een voorbereidende bureau-studie verricht door H. Buitenhuis. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een geo-archeologisch booronderzoek en waar mogelijk een aanvullende oppervlaktekartering vond plaats op 6 juni 2008 door H. Buitenhuis. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.¹ en Richtlijnen van de Provincie Drenthe voor Bureau- en Booronderzoek

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeks terrein gesitueerd op het erf van het woonperceel Ermerweg 96 te Noordbarge, gemeente Emmen. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlak van 0,4 ha. Het bestaat voornamelijk uit een grasgazon.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Emmen
Plaats	Noordbarge
Toponiem	Ermerweg 96
Kaartblad	17H
Coördinaten	N: 255618 / 532714 O: 255631 / 532699 Z: 255613 / 532688 W: 255600 / 532703
Type object	woonerf
Type bodem	Haarpodzolgrond (Hd21)
Geomorfologie	Helling heuvelrug (4K1) aflopend naar lage landduine (4L8)
Grondwaterstand	VIII

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslo-

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Legenda

Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (in rood) en omgeving (omcirkeld), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

catie opgesteld. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe, het voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.5 Werkwijze

Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Gegevens met betrekking tot bekende en te verwachten archeologische waarden worden onder meer ontleend aan Archis.² Voor een goede beeldvorming van de ontstaansgeschiedenis van en de bodemopbouw binnen het plangebied worden geomorfologische en bodemkundige kaarten geraadpleegd. Getracht is om informatie met betrekking tot bekende verstoringen in de bodem te achterhalen. Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied is topografisch-historisch kaartmateriaal bekeken. Tenslotte zijn de resultaten van voorgaand archeologisch onderzoek – gepubliceerd in archeologische rapporten – nagetrokken op relevantie en bruikbaarheid voor het onderhavige onderzoek.

Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

Op het onderzoeksterrein zijn in totaal vijf boringen gezet ten behoeve van de archeologie (zie bijlage 1 en afb. 3). Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 8 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen. De vondstzichtbaarheid was slecht als gevolg van grasbegroeiing.

2 Bureau-onderzoek

2.1 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein is gesitueerd in het noordelijk zandgebied (Berendsen 2005). Dit zandgebied omvat de provincie Drenthe en een deel van de provincies Overijs-

²Het digitale archeologische informatiesysteem voor Nederland waarvan de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) deel uitmaken.

sel, Friesland en Groningen. Het bestaat grotendeels uit een keileemplateau (Formatie van Drenthe), dat ligt tussen twee reeksen van lage stuwwallen, die stammen uit het Saalien (derde ijstijd, ca. 236.000-126.000 v. Chr.). Het keileemplateau wordt aan de oostkant begrensd door het NW-ZO georiënteerde oerstroombdal van de Hunze, dat grotendeels is opgevuld met dekzand. In het Weichselien (vierde ijstijd, ca. 114.000-9.500 v. Chr.) is op het keileempakket een dekzandpakket afgezet (Formatie van Twente). De onderzoekslokatie is gelegen op de westflank van de stuwwal de Hondsrug. Op de geomorfologisch kaart en de bodemkaart van Nederland (afb. 4 en 5) is het onderzoeksgebied aangegeven als bebouwd terrein, zonder verdere gegevens omtrent de ondergrond. Een interpretatie op basis van de omliggende gebieden geeft aan dat het onderzoeksterrein deel uitmaakt van de helling van een heuvelrug (10B1), mogelijk gevormd door tectonische beweging of landijs (4K1). De bodem zal vermoedelijk bestaan uit een haarpodzolbodem (Hd21).

2.2 Bekende archeologische waarden

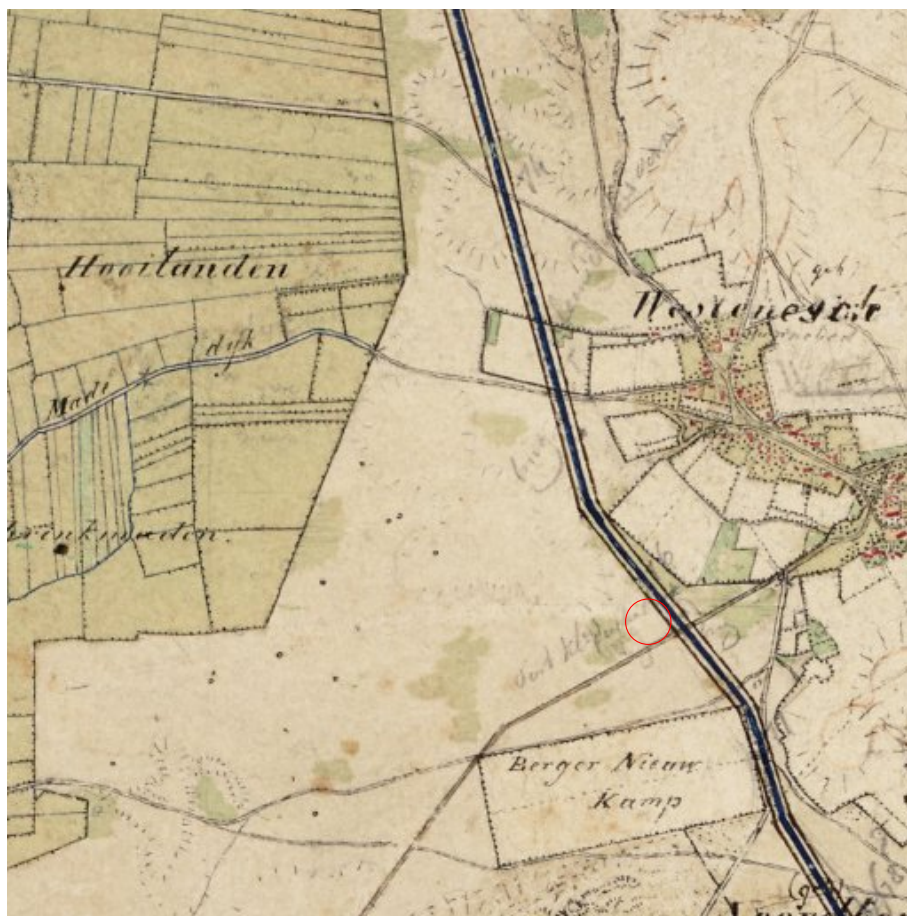
Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) heeft het terrein een hoge archeologische verwachting (afb. 6). Dit vanwege de ligging van het terrein op de helling van de Hondsrug, die al in de prehistorie een mogelijk interessante vestigingsplek kan zijn geweest. Er bevinden zich geen archeologische monumenten in de directe omgeving. Alleen iets ten zuidwesten zijn bij graafwerkzaamheden een kringgreppel en een urn met crematieresten uit de Late Bronstijd aangetroffen (waarneming 238460). Het terrein direct ten noordoosten van het onderzoeksterrein is in 2005 onderzocht door De Steekproef (onderzoeksmelding 15105). Zij troffen een verstoorde bouwvoor aan op geel zand, zonder verdere aanwijzing voor een podzolbodem.

2.3 Historische situatie

Omstreeks 1852, als het Oranjekanaal al is gegraven, staat het gebied nog op de kaart als onbebouwd en woeste grond (afb. 2). Omstreeks 1900 is er wel bebouwing.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. Gezien de ligging op de helling van een hoge zandrug (Hondsrug) is de kans aanwezig om archeologische resten aan te treffen vanaf het Paleolithicum tot aan de Nieuwe Tijd. Het inventariserend onderzoek dient er toe om vast te stellen of de bodem in dit zandgebied (min of meer) intact is, en of er in de bodem archeologische indicatoren aanwezig zijn.

Afbeelding 2 Militair-topografische kaart (veldminuut) van 1852 door J. van den Bosch. Het plangebied ligt binnen de rode cirkel. Bron: www.watwaswaar.nl.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Bodemopbouw

De bodem is het onderzoeksgebied bestaat uit fijn eolisch (dek)zand. Onder een 30–70 cm dikke bouwvoor wordt het onverstoorde dekzand gevonden. Alleen bij de boringen 2 en 5 zijn restanen van een B-horizont gevonden. Bij boring 4 is de overgang van een B- naar een C-horizont waarneembaar.

3.2 Vondsten

Tijdens het veldonderzoek zijn er, behalve recent baksteenpuin in de bouwvoor, geen archeologische resten aangetroffen.

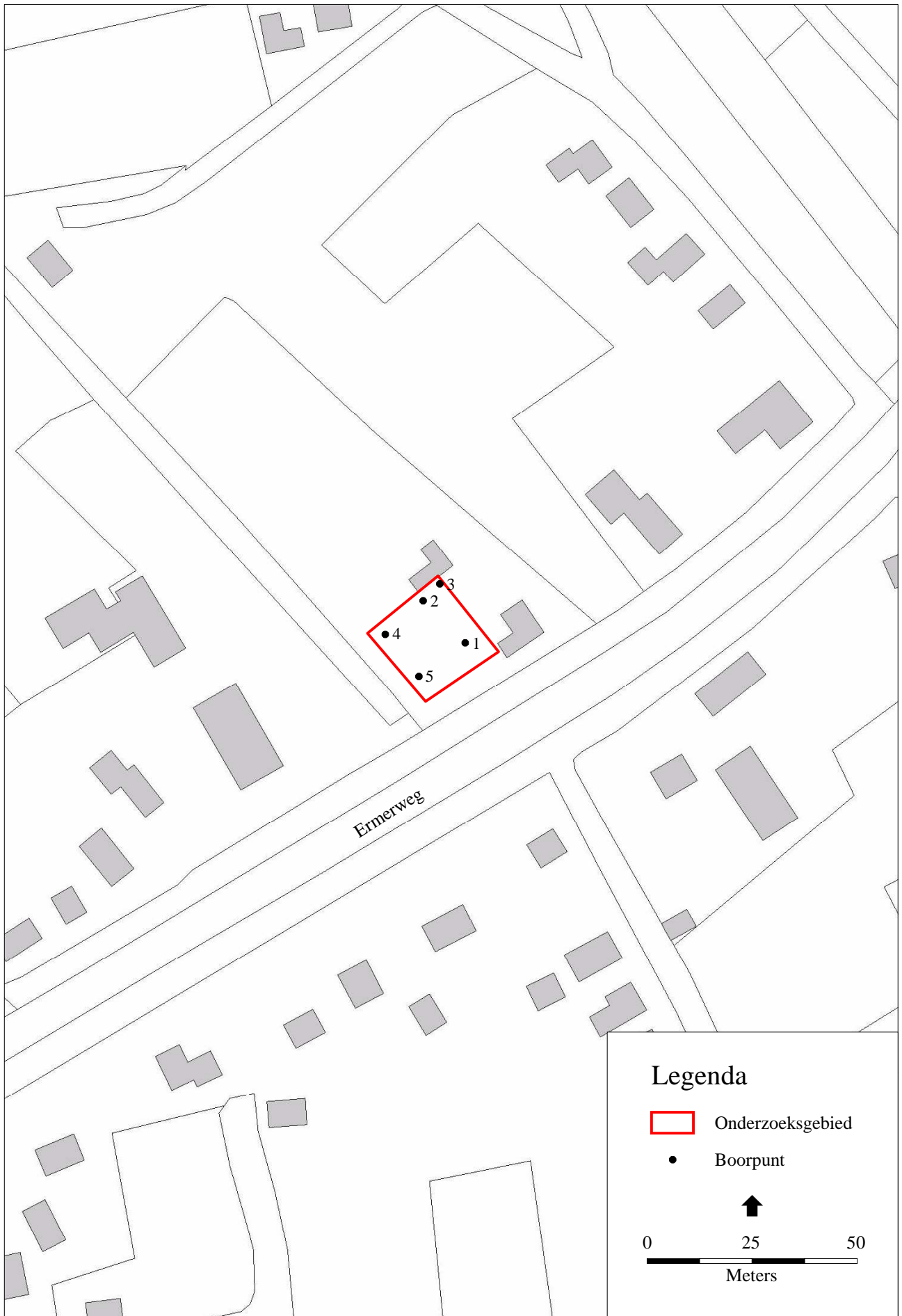
4 Conclusie en aanbeveling

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. Gezien de ligging op de helling van een hoge zandrug (Hondsrug) is de kans aanwezig om archeologische resten aan te treffen van het Paleolithicum tot aan de Nieuwe Tijd. Het inventariserend onderzoek dient er toe om vast te stellen of de bodem in dit zandgebied (min of meer) intact is, en of er in de bodem archeologische indicatoren aanwezig zijn. Het veldonderzoek geeft aan dat er nog enige resten van de onderkant van een podzolbodem aanwezig zijn. Het oude oppervlak, de A- en E-horizonten van de oude podzolbodem, zijn niet aangetroffen. Dit betekent dat de mogelijke vondstlaag in de bouwvoor is opgenomen. Er zijn geen archeologische indicatoren in de boorkernen gevonden. Ook aan het oppervlak zijn geen resten gevonden. De kans nog archeologische resten *in situ* aan te treffen is niet groot. Wel is het mogelijk dat er in de boringen 2 en 5 en in de top van het gele zand bij de andere boringen nog sporen aanwezig kunnen zijn. Gezien de dikte van de bouwvoor (30 - 70) cm zullen dit alleen zeer diepe sporen kunnen zijn. Omdat de boordichtheid op dit kleine terrein zeer groot is, is het daarom niet waarschijnlijk nog archeologische resten aan te treffen en lijkt er geen bezwaar te zijn voor de voorgenomen bouwactiviteit. Wanneer bij de uitvoering onverhoopt toch grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305932, mobiel 06-22662601; w.sanden@drentsplateau.nl).

5 Samenvatting

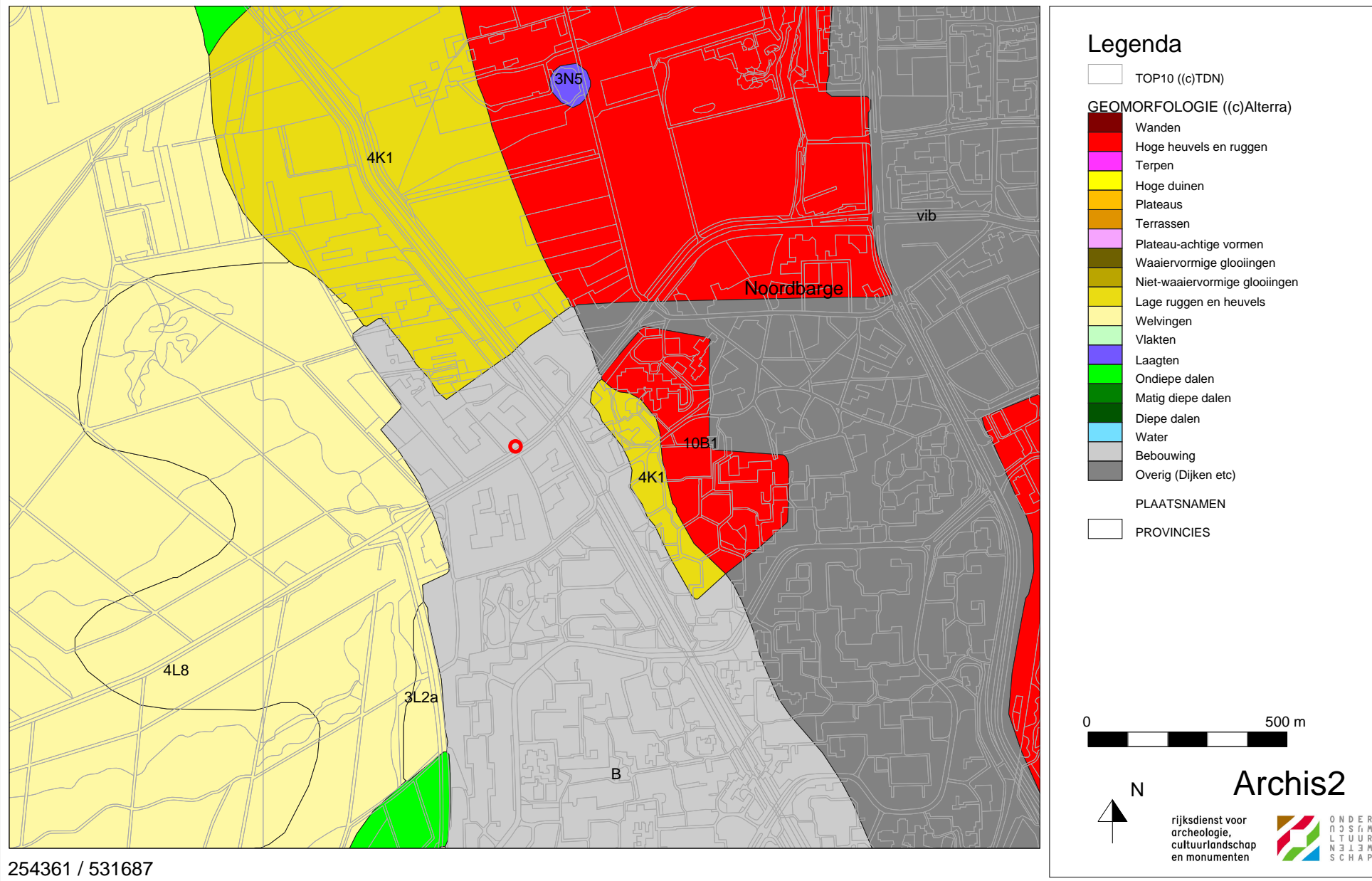
Het voorliggende onderzoek omvat een klein terrein (0,4 ha), dat is gelegen op de westhelling van de Hondsrug. In de directe omgeving zijn geen monumenten of waarnemingen van archeologische resten bekend. Alleen op basis van de ligging is een hoge verwachtingswaarde aan het terrein toegekend. De bodem bestaat uit eolisch dekzand. Het bodemonderzoek geeft aan dat er resten zijn van een oude podzolbodem bestaande uit een B-horizont. De bovenliggende bouwvoor is 30 - 70

cm dik. De verwachting is daarom klein nog archeologische resten van waarde aan te treffen anders dan van diepe sporen.

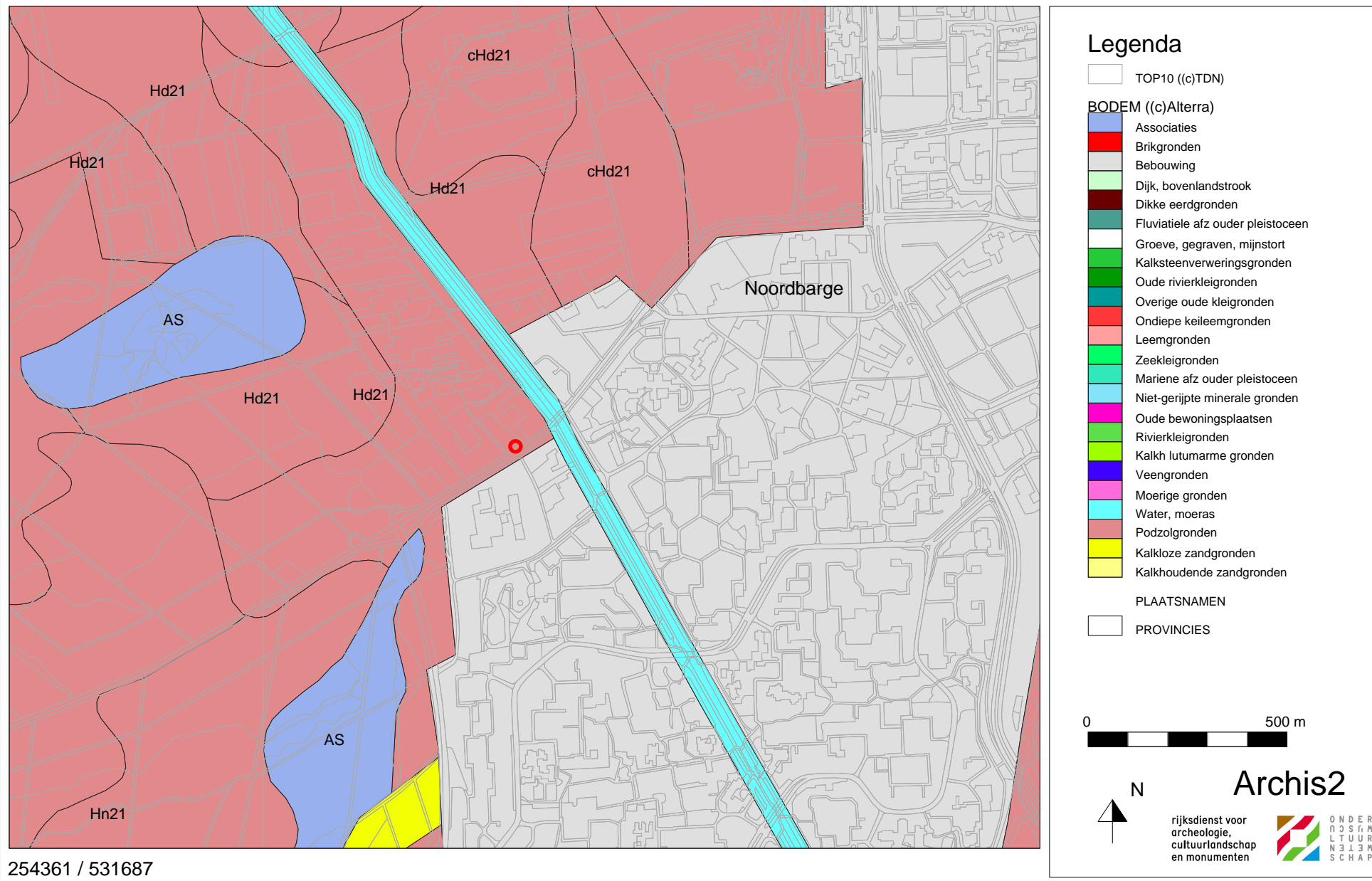
Afbeelding 3 Locatie van de boorpunten op het terrein Ermerweg 96 te Noordbarge (Emmen, Dr.). Kaart: B. Schomaker

256954 / 533805

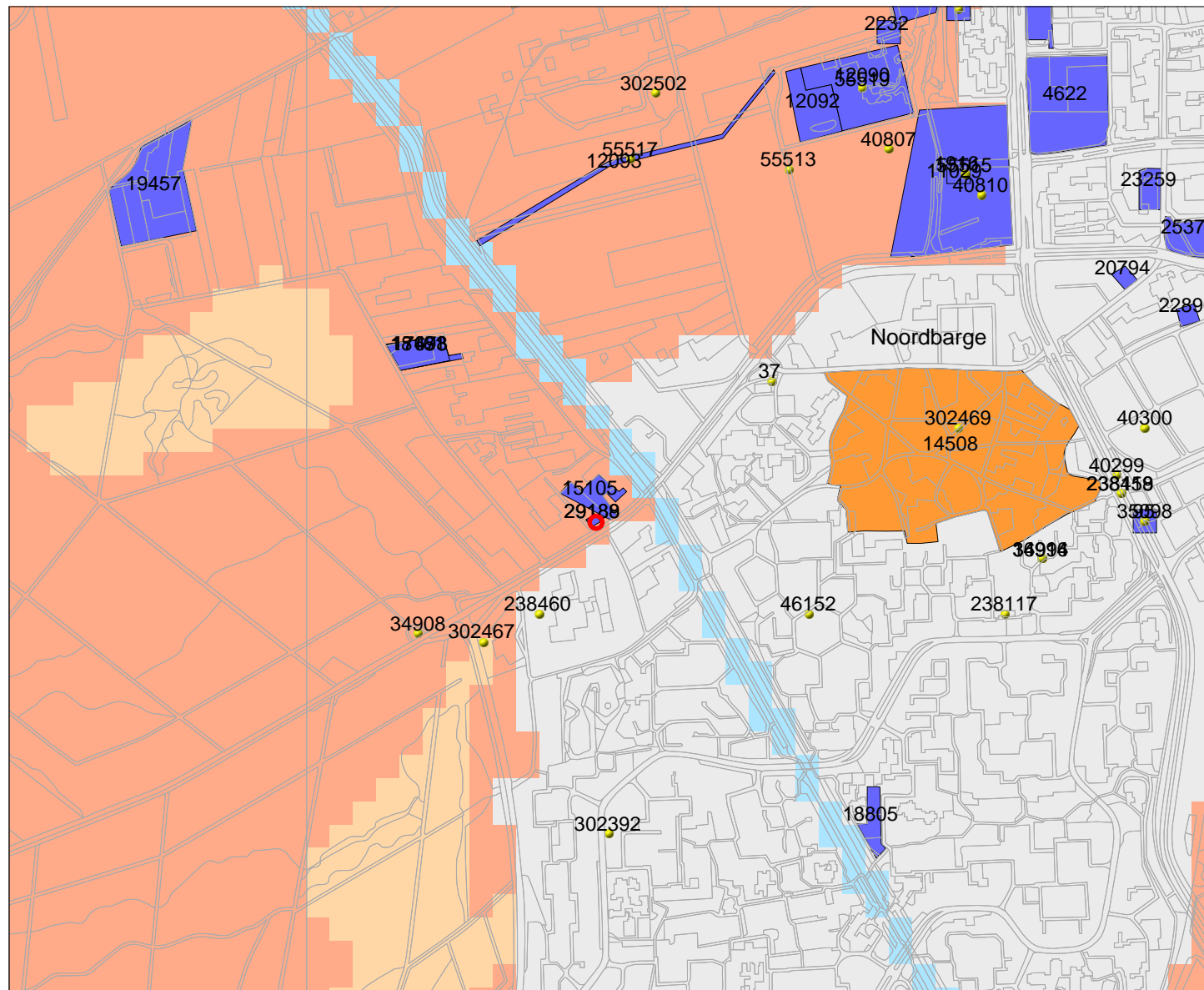
Afbeelding 4 Uitsnede van de Geomorfolologische Kaart van Nederland 1: 50.000 met in rood de lokatie van het onderzoeksterrein 29189). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

256954 / 533805

Afbeelding 5 Uitsnede van de Bodemkaart van Nederland 1: 50.000 met in rood de lokatie van het onderzoeksterrein 29189). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

256954 / 533805

Legenda

- TOP10 ((c)TDN)
- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

PLAATSNAMEN

- PROVINCIES

N

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

254361 / 531687

Afbeelding 6 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie (onderzoek 29189, rode cirkel). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, overige methoden
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	100 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)	g1	zwak grindig
Z zand		
bijmengsel (onderdeel lithologie)	h2	matig humeus
s1 zwak siltig		
grind (onderdeel van lithologie)		

boring 1 *RD-X: 255.625. RD-Y: 532.701. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
70 Zs1h2g1	donker grijs	geleidelijk	<i>Opmerkingen: resten e zand.</i>
100 Zs1	geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

boring 2 *RD-X: 255.615. RD-Y: 532.711. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
40 Zs1h2	donker grijs	scherp	
55 Zs1	roodbruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: B. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
90 Zs1	geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C.</i>

boring 3 *RD-X: 255.619. RD-Y: 532.715. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs1h2	donker grijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
80 Zs1	geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

boring 4 *RD-X: 255.606. RD-Y: 532.703. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Archeologische indicatoren: baksteen, spoor. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
50 Zs1	licht bruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: BC. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
80 Zs1	geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C.</i>

boring 5 *RD-X: 255.614. RD-Y: 532.693. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
35 Zs1g1	grijs	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
55 Zs1	donker roodbruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: B. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
80 Zs1	geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C.</i>
